

Vaalikonetta rakentamassa: kokemuksia Vaalimaatti2003 eduskuntavaalikoneesta

ANTTI PAJALA, TUOMAS J. ALATERÄ ja MATTI HEINONEN¹

Valtamedioiden vaalikoneet

Suomi on edelläkävijämaa Internetissä toimivien vaalikoneiden käytössä. Alkusysäys suomalaisille vaalikoneille on CNN- uutiskanavan 1990-luvun puolivälissä laatima karkea www-portaali, jonka avulla erään paikallisen vaalin äänestäjät saattoivat muutaman portaalissa esitetyn kysymyksen avulla verrata omia mielipiteitään ehdokkaiden esittämiin. Tästä portaalista YLE jalosti ensimmäisen vaalikoneen 1996 europarlamenttivaaleihin. Sittemmin vaalikoneita on ollut käytössä eri vaaleissa useita. Nykyään eri vaalikoneiden olemassaolosta ollaan hyvin perillä, sillä näiden palvelujen tarjoajat ovat pääasiassa maamme valtamedioita. Maaliskuun 2003 eduskuntavaaleissa oli jo selvästi nähtävissä, että lähes kaikki ehdokkaat rekisteröityvät ainakin yhteen vaalikoneeseen. Niistä onkin tullut ehdokkaille 'pakollinen' kampanjan osa ulkomainonnan tavoin. Oman näkyvyyden parantamismahdollisuuden ohella poisjääminen tuskin muutenkaan houkuttaa, koska kilpailevat ehdokkaat ovat jo mukana. Pähkinänkuoressa vaalikoneiden idea on auttaa äänestäjää löytämään itselleen sopiva ehdokas.

Sana vaalikone on sinällään harhaanjohtava, sillä kyse ei ole vaalien toimittamiseen liittyvästä välineestä, vaan vaaleihin liittyvän ehdokasinformaation keskitetystä jakelukanavasta Internetissä.

¹ Tekijät haluavat kiittää VTM Jenni Haukiota ja VTM Maria Suojasta vaalikoneiden historiaan liittyvistä tiedoista.

Ennen vuoden 2003 eduskuntavaaleja vaalikoneiden toimintalogiikka oli kutakuinkin samanlainen riippumatta palvelun tarjoajasta. Yksinkertaisella www-käyttöliittymällä äänestäjän oli mahdollista verrata omia mielipiteitään ehdokkaiden mielipiteisiin. Tämä tapahtui siten, että palveluun oli koottu joukko käsillä oleviin vaaleihin liittyviä ajankohtaisia kysymyksiä ja niille strukturoidut vastausvaihtoehdot. Vastaukset kysyttiin ensin palveluun rekisteröityneiltä vaaliehdokkailta. Samat kysymykset esitettiin sitten verkossa palvelun käyttäjille. Vastauksia vertaamalla tuloksena löydettiin mahdollisimman hyvä vastaavuus joidenkin ehdokkaiden ja kyselijän mielipiteiden välillä.

Viime vaaleissa vaalikoneet ottivat harppauksen eteenpäin ja niiden painotuksissa oli jo nähtävissä eroja. Vahvalla teknisellä osaamisella ja käyttäjien palautetta kuuntelemalla koneista on saatu yhä monipuolisempia. Niiden vaikutusta ei vaalitutkijankaan sovi unohtaa.

Voi väittää, että politiikkaa entistä enemmän henkilöivinä välineinä vaalikoneet luovat osittain virheellisen illuusion siitä, kuinka paljon vaikutusvaltaa yksittäisellä kansanedustajalla on. Äänestäjien äänethän menevät myös puolueille. Päätökset Arkadianmäellä tehdään tosiasiaissa hyvin laajalti ryhmissä: puolueiden eduskuntaryhmissä, valiokunnissa ja lopulta täysistunnoissa. Vaalikoneiden ehdokaskeskeisyyden varjossa suhteettoman pienelle huomiolle jäävät itse puolueet ja niiden julkaisemat viralliset vaaliohjelmat, jotka itse asiassa ovat yksittäisten ehdokkaiden vaalikampanjointia

tärkeämpiä linjanvetoja. Niissä asetetaan kunkin puolueen viralliset vaalitavoitteet ja poliittinen linjaus. Varsinaisia puolueiden (vaali)ohjelmia etsiessään satunnainen kansalainen kuitenkin on joutunut näkemään vaivaa, koska niitä ei ollut keskitetysti verkossakaan tarjolla. Tämäkin seikka kertoo osaltaan politiikan voimakkaasta henkilöitymisestä.

Muiden muassa politiikan tutkijoita on huvittanut vaalikoneiden pajatsomaisuus, toisin sanoen vaalikoneiden tuottamien tulosten herkkyyden pienien mielipidemuutosten suhteen. Syöttämällä vaalikoneeseen jokin mielipideprofiili saadaan aikaan sopivimpien kandidaattien lista. Kuitenkin muuttamalla mielipidettä vain yhden kysymyksen suhteen pienin mahdollinen määrä suuntaan tai toiseen, tuloksena todennäköisesti saadaan edellisestä merkittävästi poikkeava kandidaattilista. Oma lukunsa on mielipideprofiili, jossa kaikki vastaukset kuuluvat kategoriaan 'ei mielipidettä'. Tällöin sopivimpien kandidaattien joukossa näkyi yllättävän paljon maamme huippupoliitikkoja! Olisikin mielenkiintoista tietää tarkemmin, miten sopivimpien kandidaattien lista luodaan eri vaalikoneissa, toisin sanoen millaisilla algoritmeilla palvelun aikana olevat tietokoneohjelmat kandidaattisuosituksensa laskevat.

Vaalimaatin rakennustyö

Tampereen yliopiston yhteydessä toimiva Yhteiskunnallinen tietoarkisto (FSD) päätti vuoden 2002 lopussa toteuttaa 2003 eduskuntavaaleihin erilaisen vaalikoneen, osittain yllä mainituista syistä. Lähtökohta oli, että ehdokaskohtaista informaatiota ei tarjota. Sen sijaan tarkoituksena oli saattaa keskitetysti verkkoon puolueiden periaate- ja vaaliohjelmat. Toinen merkittävä syy oli tutkimuksellinen. FSD:n vaalikone Vaalimaatti2003 tehtiin pilottiprojektiksi suuremmalle Aatemaatti-hankkeelle. Vaalimaattiin on edelleen mahdollista tutustua [www-osoitteessa](http://www.fsd.uta.fi/aatemaatti/vaalit2003/): <URL:http://www.fsd.uta.fi/aatemaatti/vaalit2003/>.

FSD:n työryhmä² sai lopullisen muotonsa vuoden 2002 lopussa. Heti projektin alussa aikataulu todettiin erittäin kireäksi, koska vaalit olivat jo maaliskuussa. Portaali suunniteltiin heti alusta

alkaen mahdollisimman yksinkertaiseksi. Muutamien tarpeellisten ohjesivujen, palautelomakkeen ja hakutilaston laatimisen lisäksi varsinainen toteutus jaettiin kahteen osaan: ohjelmapankkiin ja hakukoneeseen.

Ohjelmapankissa sijaitsevat linkit Vaalimaatin tietokannassa oleviin vaaliohjelmiin, alkuperäisiin puolueiden [www-sivuilla](#) julkaistuihin vaaliohjelmiin sekä suorat linkit puolueiden [www-sivuille](#) siinä määrin, kun näitä tietoja oli ennen vaaleja Internetistä saatavana. Ohjelmapankin kautta käyttäjä voi selata vaaliohjelmia kokonaisuudessaan.

Vaaliohjelmamateriaalin saatavuus nopeallakin aikataululla oli hyvä, tosin osa puolueista julkaisi vaaliohjelmansa vasta varsin lähellä vaaleja. Vaaliohjelmien pituus vaihteli muutamasta sivusta muutama kymmeniin tekstiarkkeihin. Valtaosalla puolerekisteriin ennen vaaleja merkityistä poliittisista puolueistamme (21) oli omat [www-sivut](#) tonsa, jotka kaikki tarjosivat eduskuntavaaleja varten julkaistut vaaliohjelmat, -julistukset tai -teesit. Samassa yhteydessä selvisi, että myös muiden tuoreiden ohjelmien (periaate-, sektori- ja erityisohjelmien) saatavuus puolueiden portaaleista oli erinomainen – joskin löydettävyyden tai käytettävyyden puolella olisi vielä parantamisen varaa.

Vaalimaatin hakumoottoria varten kukin teksti piti käsitellä uudelleen. Prosessissa katosi aavistuksen verran informaatiota, koska alkuperäisen dokumentin asetteluun ei ollut mahdollista, eikä edes tarkoituksenmukaista pyrkiä. Muutamien kuvia tai graafeja sisältäneiden ohjelmien kohdalla informaatiohävikki oli ankarin; kuvia ei liitetty *tekstiarkistoon*. Toisaalta, tekstimassan strukturointi nimenomaan mahdollisti palvelulle oleelliset hakutoiminnot. Käsitellyt vaaliohjelmat tallennettiin lopulta tietokannaksi. Vaalimaatti on kaksikielinen palvelu, sillä ohjelmien keruutyön varrella havaittiin, että melko moni puolue Ruotsalaisen kansanpuolueen ohella julkaisee keskeiset ohjelmansa myös ruotsiksi. Oli siis perusteltua tehdä myös ruotsinkielinen käyttöliittymä.

Vaalimaatin ytimenä oleva hakumoottori, toisin sanoen tekstihaut mahdollistava tietokoneohjelma, ohjelmoitiin FSD:ssä. Valmis tekniikka olisi ollut sovellettavissa tietyin muutoksin Norjan yhteiskuntatieteellisestä tietoarkistosta NSD:stä. Norjassa on jo muutamia vuosia sitten toteutettu puolueohjelmia ja puolueiden lehdistötiedotteita keskitetysti kokoava [www-portaali](#) Partiveven (Ks. <URL:http://www.nsd.uib.no/data/polsys/parti-

² Työryhmää VTT Antti Pajala, YTM Tuomas J. Alaterä ja FM Matti Heinonen luotsasi FSD:n johtaja YTT Sami Borg.

veven/>). Lopulta työryhmä päätyi kuitenkin rakentamaan oman ja yksinkertaisemman www-käyttöliittymän FSD:ssä käytössä olevalla ohjelmointikielellä ja laitealustalla. Päätöstä tuki myös vaaliohjelma-aineiston suhteellisen vähäinen määrä ja kiireinen aikataulu. Päätös osoittautui sittemmin onnistuneeksi, koska portaalin tekniikka selvisi moitteetta ajoittaisesta raskaastakin käyttökuormasta.

Hakukoneen avulla käyttäjä voi etsiä haluaamia sanoja puolueiden ohjelmista. Tuloksena hän saa vastaavuuden mukaan painotetun linkkilistan niistä ohjelmien tekstinkappaleista, joissa haettu sana tai sanat esiintyvät. Linkkejä seuraamalla on helppo siirtyä lukemaan vaaliohjelmia aiheeseen liittyvistä kohdista.

Kun puolueille oli ensin tiedotettu vaaliohjelmamateriaalin tallentamisesta Vaalimaattiin, portaali avattiin rajoitetun koekäytön jälkeen virallisesti tiistaina 25.2.2003. Aikaa vaaleihin oli vajaa kolme viikkoa.

Kokemuksia Vaalimaatista

Ketkä Vaalimaattia käyttivät? Vaalimaatin käyttöä pyrittiin arvioimaan analysoimalla www-palvelimen lokitietoja. Webin anonyymien luonteen vuoksi lokianalyysi on kuitenkin hankalaa ja sen tulokset ovat parhaimmillaankin vain suuntaa antavia. Niitä voidaan käyttää apuna palvelun kehittämisessä, mutta tieteellisenä evidenssinä niiden painoarvo on epäilemättä kyseenalainen.

Vaalimaatti avattiin yleisölle kaksikymmentä päivää ennen vaaleja (16.3.). Tuona ajanjaksona palveluun tehtiin hieman yli 100 000 tavallista sivupyynnöä.³ Tämän lisäksi Vaalimaatin hakukoneella tehtiin yli 11 000 hakua 1621:llä eri hakusanalla⁴. Vaalisunnuntai oli liikenteeltään ylivoimaisesti päivistä vilkkain (16,5% kaikista sivupyynnöistä). Ruotsinkielisille sivuille kohdistui 2,3% sivupyynnöistä ja hauista ruotsinkielisiä oli 1,4%.

Suurin osa sivupyynnöistä tuli kaupallisten Internet-yhteydentarjoajien (ISP) osoitteista, siis

³ Luvusta on poistettu mahdollisimman huolellisesti eri virhelähteet, kuten palvelun kehittäjien oma käyttö sekä kaikki tunnistetut hakurobotit.

⁴ Tässä sanojen eri taivutusmuodot lasketaan eri sanoiksi. Hakusanat jakautuivat hyvin laajalle skaalalle, hakusanojen esiintymien frekvenssien mediaani oli 1.

käytännössä kotiliittymistä tai pienistä toimistoista. Kahdenkymmenen eniten sivupyynnöitä tehneen organisaation joukossa oli 14 ISP:tä ja loput kuusi olivat yliopistoja. Sivupyynnöiden kokonaismäärästä näiden 20 organisaation osuus oli 46,5%. Yliopistojen osoitteista tulleista käyttäjistä on mahdollista erotella opiskelijoiden osuutta.

Kellonajoittain tarkasteltuna sivupyynnöt jakautuivat melko tasaisesti kello 8 ja 24 välille. Viikonpäivittäin tarkasteltuna – vaalisunnuntaita lukuun ottamatta – pyynnöt jakautuivat myös varsin tasaisesti viikon joka päivälle, sunnuntain ollessa muita päiviä hiljaisempi.

Mitä Vaalimaatista haettiin? Hakutilasto, jolla seurattiin hakukoneeseen useimmin syötettyjä hakusanoja tai -termejä, kertoo omalta osaltaan kansalaisten fiksoitumisesta ehdokaskeksiisiin vaalikoneisiin. Haetuin yksittäinen sana puolueiden ohjelmista oli 'ehdokkaat'. Kymmenen haetuimman sanan kärkeen mahtui muutama päivänpoliittinen teema, mutta muuten mukana on suurimmaksi osaksi vanhoja tuttuja ikuisuuskysemyksiä. Kahdenkymmenen haetuimman sanan kärkeen voi edelleen tutustua Vaalimaatissa. Mainittakoon, että hakutilastosta siivottiin lopulta pois henkilöiden etu- ja sukunimet, koska ehdokaskohtaista informaatiota ei haluttu tarjota tätäkään kautta. Varsin runsaiden nimihakujen perusteella olisi kylläkin voinut ennustaa ainakin yhden äänivyöryn saaneen ehdokkaan valituksi tuleminen eräässä eteläisessä vaalipiirissämme. Yksityiskohtaisempi hakujen TOP 20 on liitteessä I.

Eniten sivupyynnöitä tehtiin hakusivulle ja eri hakemisto- ja luettelosivuihin, kuten hakutilastoon. Varsinaisista ohjelmisivuista käyttäjiä kiinnostivat eniten suurimpien puolueiden ohjelmat. Ruotsinkielisistä ohjelmista eniten vierailtiin ei niinkään yllättävästi RKP:n ohjelmisivuilla.

Palautetta Vaalimaatista. Palautelomakkeen kautta lähetettyä palautetta ilmaantui jonkin verran. Yllätykseksemme suuri osa viesteistä oli ehdokaiden tai heidän tukiryhmiensä väärään osoitteeseen lähettämiä. Aiheena oli poikkeuksetta johonkuhun ehdokkaaseen liittyvän tiedon korjauspyyntö, joka oli selvästi tarkoitettu jonkin toisen vaalikoneen ylläpitäjille. Osaltaan tähän vaikutti se, että linkki Vaalimaattiin oli kiitettävästi esillä kaikilla muilla suurilla vaalikonesivuilla. Viesteihin vastattiin kohteliaasti niiden saapuneen väärään paikkaan. Myös toinen suuri palauteryhmä yllätti. Poliittisesta lukutaidosta puhumattakaan esiin

nousi yleinen sisälukutaito. Vaikka hakukonetta käyttämään oli käytännössä mahdotonta päästä näkemättä ainakin kerran lausetta: ”Vaalimaatissa ei ole ehdokaskohtaista informaatiota”, voi toisen suuren palauteryppään kiteyttää kysymykseen: ”Missä on ehdokaskohtainen tieto?” Viesteihin vastattiin kohteliaasti ensin mainitulla tavalla. On selvää, että Vaalimaatin kaltaista palvelua ei oltu totuttu näkemään ehdokaskoneiden ohella. Muutamia muitakin hajanaisia kommentteja ja kiitoksia saimme. Pontevin lienee viimeinen, vasta muutamia päiviä vaalien jälkeen saapunut:

”Hei jos Anneli Jäätteenmäestä ei tule pääministeriä niin se on viimeinen kerta kun minä äänestän se on varma.”

Poliittisesti neutraalina valtion virastona FSD:ssä tähän palautteeseen ei katsottu olevan aihetta vastata.

Suomalaisia puolueohjelmia ja poliittisia tekstejä 1800-luvulta lähtien: Aatemaatti

Kuten mainittu, Vaalimaatin eräs tarkoitus oli kerätä kokemuksia ja toimia suunnannäyttäjänä laajalle Aatemaatti-projektille. Tämän hankkeen tavoite on luoda www-portaali suomalaisille puolueohjelmille ja poliittisille teksteille, joita puolueemme ovat julkaisseet 1800-luvun lopusta lähtien. Tähän mennessä dokumentteja on kerätty 600–700, mutta niiden määrä nousee lähelle tuhatta. Keskitettyä tietoa siitä, mitä kaikkea puolueet vuosien mittaan ovat julkaisseet, ei toistaiseksi ole olemassa. Niin ikään kattavaa kokoelmaa tai jakelukanavaa em. ohjelmista ja teksteistä ei ole. Siinä missä Aatemaatin esikuva Partiveven keskittyy pelkästään periaatetasoisiin ohjelmiin, on Aatemaatin tarkoitus tarjota myös erilaisia sektori- ja erityisohjelmia, sekä vuodesta 1917 lähtien hallitusohjelmat tai näitä vastaavat ohjelmapuheenvuorot.

Hankkeen varsin mittava pohjatyö on tehty Jyväskylän yliopiston valtio-opin yksikössä. Ensin YTT Eeva Aarnion ja myöhemmin prof. Matti Hyvärisen johdolla Jyväskylässä on kerätty useita satoja erilaisia puolueittemme julkaisemia ohjelmia. Keräilytyön lisäksi melko joukko ohjelmia on jo saatettu sähköiseen muotoon digitoimalla alkuperäiset paperiohjelmat. Tietyiltä osin ohjelmamateriaalia on saatavana myös European Consortium of Political Research:n (ECPR) laajalta Standing

Group of Party Manifestos tutkimusryhmältä, jonka suuntaan yhteyshenkilönä on toiminut Paul Pennings Amsterdamin yliopistosta.

Aatemaatti-hankkeen tarkoituksena on vastata suuren yleisön ja etenkin eri alojen tutkijoiden ja opettajien tarpeeseen saada poliittisten puolueidemme ohjelmia ja poliittisia tekstejä keskitetysti käyttöönsä. Materiaalista ovat politiikan tutkijoiden ohella olleet jo kiinnostuneita muun muassa kielen- ja kulttuurintutkijat, sosiologit ja teologit. Toki pelkästään ohjelmamateriaalin keräys- ja arkistointityö sinänsä on kulttuurihistoriallisesti tärkeää.

Aatemaatin ensi vaiheessa portaaliin sijoitetaan kaksi täydellistä kokoelmaa, hallitusohjelmat ja periaateohjelmatasoiset dokumentit. Mukana ovat nykyisin olemassa olevien puolueiden lisäksi myös vuosien varrella syntyneet ja sittemmin kuolleet puolueet. Aatemaatin toisessa vaiheessa portaali tarjoaa myös sektori- ja erityisohjelmia. Näiden ohjelmien suhteen inventointi- ja keräilytyö on vielä kesken.

Portaalin tekninen toteutus on FSD:n vastuulla ja ohjelmiin keskittyvä työ tehdään lähinnä Jyväskylän valtio-opissa. Projektille haetaan tällä hetkellä ulkopuolista rahoitusta, koska sen toteutus laajuutensa vuoksi vaatii käyttöönsä henkilöstöä FSD:n ja Jyväskylän valtio-opin perustehtävien ulkopuolelta.

Lopuksi

Vielä tällä hetkellä vaalikoneet voidaan katsoa itse vaalien kannalta jossain määrin marginaaliseksi ilmiöksi, koska koko äänestäjäkuntaa ajatellen valtaosalle vaalikoneet ovat tuttuja lähinnä vain mediasta, ei oman käyttökokemuksen kautta. Kuitenkin äänestäjäkunnan tietyt (Internetiä käyttävät) osat, kuten nuoret äänestäjät, saattavat pitää vaalikoneita erittäin hyödyllisinä, ellei jopa ainoana kanavana oman ehdokasvalintansa suhteen. Lokianalyysin perusteella ei suoraan voi väittää nuoria äänestäjiä suurimmaksi käyttäjäryhmäksi, mutta käyttäjäprofiilista voi lukea viitteitä siihen suuntaan (tasainen jakautuminen kello 8–24 välille, yliopistojen ja kotikäyttäjien osuus, hauissa korostuneet teemat).

Yleisesti voi todeta, että haku puolueohjelma-dokumenteista on monille vaikeaa tai orientaatio ollut väärä. On haettu ehdokkaita, erisnimiä, paikakuntia tai sellaisia asioita, joita ei ole ko. oh-

jelmissä käsitelty, kuten yksittäiset konfliktit tai päätökset. Lieneekö niin, että puolue- ja vaaliohjelmien konsepti olisi äänestäjille vieras?

Nykyisten vaalikoneiden rinnalla saattaisikin olla tilaa vielä kolmannentyyppiselle portaalille, eräänlaiselle ehdokaskeskukselle. Nykyisin palvelu alkaisi olla relevantti, koska melko useilla ehdokkailla on omat vaaleja varten laaditut www-sivustot. Linkkejä näihin sivustoihin ei ole keskitetysti tarjolla. Äänestäjän kannalta voisikin olla näppärää, jos vaalipiireittäin yhdelle www-sivulle olisi listattu piirin kaikki ehdokkaat yhteystietoineen – ja mikä tärkeintä, hyperlinkit ehdokkaiden omiin sivustoihin. Oman www-sivuston puuttuessa ehdokas voisi esimerkiksi lähettää palveluun tietyn määrän vaalimateriaalia, joka esitettäisiin oman www-sivuston sijaan. Mikäli portaaliksi pystyvä, voisi valveutunut kansalainen vaalikauden lopussa äänestyspäätöstä tehdessään verrata arkistosta 'mitä tuli luvattua' kontra 'mitä tuli tehtyä' kuluneella vaalikaudella valituksi tulleiden ehdokkaiden suhteen. Etenkin politiikan tutkijalle mielenkiintoinen tutkimuskysymys saattaisi olla myös kuinka paljon ehdokkaiden vaalikampanjojen sisällöt eroavat puolueiden virallisista vaalioh-

jelmista. Millä rahoituksella kuvattua palvelua pidettäisiin yllä on oma kysymyksensä.

Puuttumatta kysymykseen, ovatko vaalikoneet hyvä vai huono asia, ne ovat todennäköisesti tulleet jäädäkseen. Onkin mielenkiintoista seurata, mihin maihin ja millaisia vaalikoneita seuraavaksi ilmestyy. Vielä kiinnostavampaa politiikan tutkijan kannalta on, millainen vaalijärjestelmä näissä maissa on. Vaalikoneethan ovat Vaalimaattia lukuunottamatta ensi sijassa ehdokaskeskeisiä palveluja.

LIITE 1:

Kommentoitu TOP 20 hakusanataulukko

Palvelun käyttäjiä askarruttavat asiakokonaisuudet hajoavat osin tunnistamattomiksi, jos niitä lähestytään pelkällä yksittäisten hakusanojen määriin perustuvalla laskumallilla. Kun otetaan mukaan 150 eniten haettua sanaa tai sanan taivutusmuotoa siten, että jokaista on haettu vähintään kymmenen kertaa, saadaan asiakohteisesti ryhmittelemällä esiin taulukossa 1 oleva hieman kuvaavampi TOP 20 -lista. Ensimmäisenä ja selvänä ykkösenä pysyy opintotuki ja yleisemmin opiskelijoiden ase-

Taulukko 1: Hakujen TOP 20.

Hakutermit	Haut
1 opintotuki, opinto, opintotuen	260
2 verotus, vero, verot (auto-, osinko-, alv-)	218 (279)
3 lapset, lapsiperhe, perhe, lapsiperheet, lapsilisä, lapsilisät, lapsi, kotihoidontuki, päivähoito	211
4 nato	192
5 kannabis, huume, huumeet	190
6 työttömyys, työllisyys, työttömät, työ	151
7 opiskelijat, opiskelu, opiskelija, opisk	114
8 homo, adoptio, samaa sukupuolta, parisuhde	109
9 pakolaiset, ulkomaalaiset, maaahanmuuttajat, pakolais	109
10 ympäristö, luonto, luonnonsuojelu, ympär	103
11 ydinvoima, energia	95
12 eläkeläiset, eläkkeet, eläke	80
13 terveydenhoito, terveydenhuolto, terveys	77
14 tasa-arvo	59
15 maaseutu, maatalous	58
16 ruotsi, pakkoruotsi, ruotsin kieli	51
17 koulutus	49
18 prostituutio, seksi	47
19 autovero, auto	45
20 irak, sota, rauha	38

Muodostettu TOP 150:n perusteella, poistettu puolueet, erisnimet ja virrehaut, jotka käyttäjä on korjannut. Pienin mukaan otettu hakumäärä 10 osua. Perustuu 11 883 yksittäiseen tehtyyn hakuun, jossa on ollut 1621 hakusanaa.

maa koskevat hautkin ovat kärkikymmenikössä. Toiseksi nousee verotukseen liittyvät kysymykset. Sen sijaan keskeisenä vaaliteemanakin olleet lapsiperheiden asemaa koskevat kysymykset olivat hajautuneet useaan eri hakusanaan. Nyt yhdistettynä ne ottavat selkeästi paikkansa kärkikolmikossa.

Muita mainittavia selkeitä kokonaisuuksia ovat samaa sukupuolta olevien parisuhde- ja adoptioasiat, vaalien päiväperhonen kannabis ja (miedot) huumeet, pakolaiskysymys sekä ehkä jälleen keran pakkoruotsi. Sen sijaan myöhempien aikojen polttava kysymys Irak (josta ei voida olettaa ole-

van kovin kattavaa esitystä ohjelmadokumenteissa) on sotaan, rauhaan ja rauhanturvaamiseenkin yhdistettynä vasta kahdennellakymmenennellä sijalla – ei siis kovin korkealla äänestäjien mielissä.

Opintotuen keskeisyyttä voi perustella sillä, että palvelun käyttäjistä oletettavan suuri osa oli nuoria ja opiskelijoita. Monet muut ovat ikuisuustee- moja. Huomattavaa on, että esimerkiksi ydinvoima on edelleen hyvin kansalaisten mielissä, vaikka uusia päätöksiä viidettä ydinvoimalaa koskien ei lupapäätöksen jälkeen uudelta eduskunnalta voi odottaa.